

**ROZPOZNAWANIE DEZINFORMACJI W SIECI,
CZYLI JAKIMI NARZĘDZIAMI DYSPONUJE
KAŻDY Z NAS**

HANNA WIŚNIEWSKA

fundacja instytut
CYBERBEZPIECZEŃSTWA

AGENDA CZ. 1

01 **FAKE NEWS**
czym jest i jak bronić się przed
tym zjawiskiem?

02 **FACT-CHECKING**
znaczenie, serwisy, działania,
przykłady

03 **TEST CRAAP**
proste narzędzie do oceny
informacji

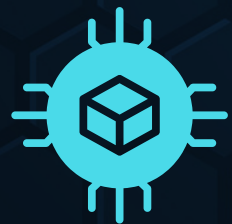
04 **NARZEDZIA WERYFIKACJI
INFORMACJI**
czym się zajmują?
przykłady

CZYM JEST?

Wpisy, wiadomości, całe kanały informacyjne, w których przekazywane dane okazują się całkowicie i częściowo nieprawdziwe lub przeinaczone.

ZNACZENIE

Neologizm ang. **“fake”** fałsz, nieprawda, oszustwo i **“news”** wiadomość, informacja.

CELE

- wprowadzenie w błąd odbiorcy
- osiągnięcie korzyści (np. ekonomicznych = klikalność)
- wzbudzanie emocji i kontrowersji
- jednostronność
- polaryzacja społeczeństwa
- manipulacja

GDZIE MOŻNA SPOTKAĆ FAKE NEWS?

Wszędzie, głównie media społecznościowe i media masowe.

FAKE NEWS

KTO JEST NAJBARDZIEJ NARAŻONY NA FAKE NEWS?

1

OSOBY STARSZE/MŁODE

3

OSOBY NIEWYSTARCZAJĄCO
KRYTYCZNE WOBEC INFORMACJI

5

GRUPY SPOŁECZNE O
SKRAJNYCH POGLĄDACH

2

OSOBY O NISKIM POZIOMIE
EDUKACJI

4

UŻYTKOWNICY MEDIÓW
SPOŁECZNOŚCIOWYCH

6

OSOBY POSZUKUJĄCE
POTWIERDZENIA WŁASNYCH
PRZEKONAŃ

CZYM JEST?

Proces mający na celu zbadanie sprawy w celu weryfikacji faktów.

CEL

promowanie prawdziwości i poprawności informacji

ZNACZENIE

ang. "weryfikacja faktów"

WERYFIKACJA FAKTÓW MOŻE BYĆ PRZEPROWADZONA:

- przed publikacją (ante hoc)
- po (post hoc) opublikowaniu lub innym rozpowszechnieniu treści.

FACT-CHECKING

SERWISY DEMENTUJĄCE FAKE NEWS

 DEMAGOG

 Pravda

 FakeNews.pl
Prawda nie leży pośrodku

 Snopes

 REUTERS

 AP ASSOCIATED PRESS

FAKE NEWS.PL

PRZYKŁADOWY SYSTEM OCENIANIA

Prawda

To jest ocena tezy powyżej. Teza jest podsumowaniem weryfikowanej informacji.

Manipulacja

Przekaz wykorzystujący często prawdziwe informacje, które zostały nagięte lub przeinaczone w celu udowodnienia swoich racji lub wpływania na cudze poglądy i zachowania.

Brak dowodów

Nie ma wystarczających dowodów, aby uznać daną tezę za prawdziwą bądź fałszywą.

Falsz

Informacja niezgodna z faktycznym stanem wiedzy.

Satyra / Żart

Informacja przedstawiona jest w sposób abstrakcyjny, humorystyczny, mający na celu rozbawienie odbiorców lub krytykę czy ośmieszenie jakiegoś zjawiska, wydarzenia lub osoby.

Nieweryfikowalne

Informacja której prawdziwości bądź fałszywości nie da się udowodnić

Scam / Oszustwo

Informacja wprowadzająca w błąd i mająca na celu doprowadzenie odbiorcy do niekorzystnego rozporządzenia własnym lub cudzym mieniem lub powierzenia danych osobowych.

W większości fałsz

Główne elementy tezy są niezgodne z faktycznym stanem wiedzy, ale niektóre dodatkowe szczegóły dotyczące danej informacji mogą być prawdziwe.

Co jest fałszem?

Rozwinięcie oceny i wyjaśnienie które elementy tezy są fałszem.

Analiza

Eksploracja i interpretacja danych w określonym kontekście - dostarcza spostrzeżeń.

Raport

Zebranie i przedstawienie surowych danych/informacji w sposób czytelny i łatwy do zrozumienia - przedstawia sytuację, skłania do pytań.

PRZYKŁAD WERYFIKACJI TREŚCI

FakeNews.pl
Przebieg twojego życia

Strona główna Polityka Społeczeństwo Technologia Zdrowie Ukraina Światowidło Ofiary

Tunel pod synagogą w Nowym Jorku – weryfikujemy najpopularniejsze narracje

© Utworzone 8 lutego 2024 | Aktualizacja 8 lutego 2024 | przez Mateusza Zielęga | Komentarze

FAŁSZ

Beata W
@PBBeatap

• NYPD dokonała niezwykłego odkrycia pod synagogą na Brooklynie. Pod synagogą Chabad Lubawicz odkryto nielegalny tunel, co doprowadziło do bójki z policją. Aresztowano 10 osób, znaleziono tam zakrwawione materace. Przed czym się ukrywają lub próbują ukryć?

Tunel pod synagogą w Nowym Jorku – weryfikujemy najpopularniejsze narracje

Od kilku tygodni w mediach społecznościowych jednym z głównych tematów jest tajemniczy tunel pod nowojorską synagogą. Wokół tego odkrycia powstało wiele plotek chętnie powielanych w mediach społecznościowych. Internauci udostępniali wieści o rzekomym połączeniu synagogi z Żydowskim Muzeum Dziecięcym czy odnalezieniu zakrwawionych materacy. Postanowiliśmy przyjrzeć się tym narracjom i poddać weryfikacji najpopularniejsze z nich.

Teza:
Nowojorska policja odnalazła tajemniczy tunel pod synagogą w Nowym Jorku.

Nasza ocena:
Fałsz
[Więcej o naszym systemie oceniania:](#)

Teza:
Nowojorska policja odnalazła tajemniczy tunel pod synagogą w Nowym Jorku.

Nasza ocena:
Fałsz
[Więcej o naszym systemie oceniania:](#)

Teza:
Tunel pod nowojorską synagogą łączy się z Muzeum Dziecięcym.

Nasza ocena:
Fałsz
[Więcej o naszym systemie oceniania:](#)

TEST CRAAP

NARZĘDZIE, DZIĘKI KTÓREMU ŁATWO SPRAWDZIĆ, CZY INFORMACJA JEST PRAWDZIWA, CZY JEST FAKE NEWSEM.

C

(CURRENCY) - to aktualność informacji

R

(RELEVANCE) - określa istotność informacji

A

(AUTHORITY) - pozwoli poznać, kto jest autorem i jakie jest źródło informacji

A

(ACCURACY) - odnosi się do szczegółowości i dowodów na jej prawdziwość

P

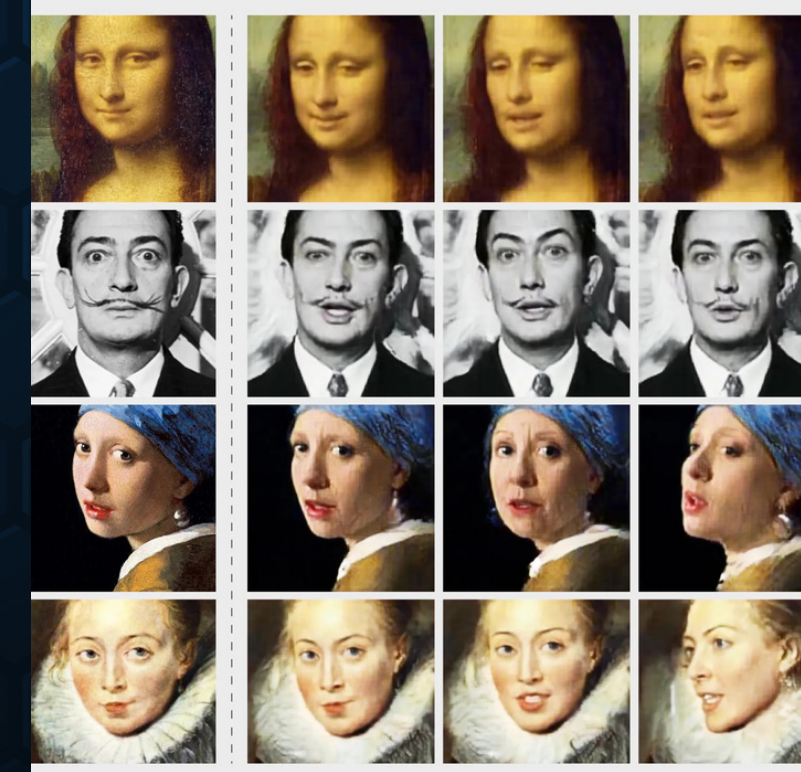
(PURPOSE) - pozwoli zastanowić się, po co w ogóle ta informacja powstała i jaki jest jej efekt

NARZĘDZIA WERYFIKACJI FAKE NEWSÓW

NARZĘDZIA DO WERYFIKACJI FAKE NEWSÓW SĄ RÓŻNYMI PLATFORMAMI INTERNETOWYMI LUB ROZSZERZENIAMI DO PRZEGLĄDAREK, KTÓRE POMAGAJĄ W IDENTYFIKACJI, ANALIZIE I POTWIERDZANIU PRAWDZIWOŚCI INFORMACJI PRZEDSTAWIONYCH W RÓŻNYCH ŹRÓDŁACH.

- Google Fact Check Tools
- HOAXY
- TinEye
- FOTOFORNSICS
- DEEPWARE
- InVID-WeVerify
- Botometer X

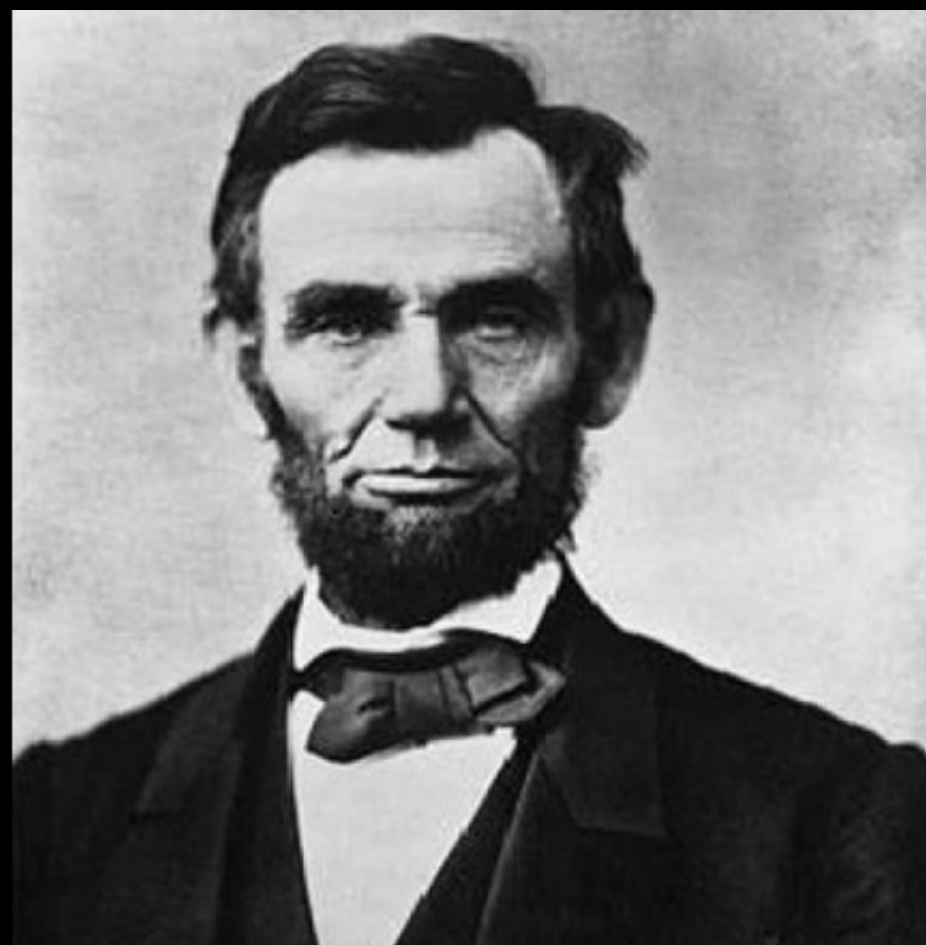
Źródło: fakenews.pl

KROK PO KROKU

- 1 Włącz krytyczne myślenie i nie ulegaj emocjom.
- 2 Sprawdź źródło (np. datę publikacji, serwis, strona).
- 3 Oceń wiarygodność autora.
- 4 Zweryfikuj treść (kontekst, język, ortografia).
- 5 Zasada dwóch źródeł. Porównaj treść z źródłami fact-checkingowymi.
- 6 Zweryfikuj źródło wizualne.
- 7 Unikaj clickbaitów.
- 8 Reaguj!

**„Nie wierz w coś
co przeczytasz
w Internecie
tylko dlatego
że jest cytatem
obok obrazka
stawnej osoby”**

—Abraham Lincoln

DZIĘKUJĘ ZA UWAGĘ

fundacja instytut
CYBERBEZPIECZEŃSTWA